Dordrecht Ondergronds 23

Plangebied Weeshuisstraat 6

Gemeente Dordrecht

Een archeologische begeleiding

M.C. Dorst

2012

Gemeente Dordrecht
Stadsontwikkeling/Ruimtelijke Realisatie/Archeologie

Colofon

ISSN:	1876-2379
Tekst:	M.C. Dorst
Afbeeldingen:	Gemeente Dordrecht, tenzij anders vermeld.
Redactie:	J.H. Hoevenberg
Vormgeving:	D.B.S. Paalman
Uitgave:	Gemeente Dordrecht, juni 2012

Gemeente Dordrecht
Sector Stadsontwikkeling / Afdeling Ruimtelijke Realisatie / Archeologie
P: Postbus 8, 3300 AA Dordrecht
T: (078) 770 4905
E: monarch@dordrecht.nl
W: www.dordrecht.nl/archeologie.nl

© Gemeente Dordrecht, 2012
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronisch databestand of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave dient men zich tot de uitgever te wenden.

Inhoud

1. Inleiding 5

1.1 Onderzoekskader 5

1.2 Administratieve gegevens 6

1.3 Plan- en onderzoeksgebied en huidig grondgebruik 7

1.4 Geplande werkzaamheden 8

2. Resultaten vooronderzoek 9

3. Doel en vraagstellingen 15

4. Veldonderzoek 17

4.1 Methoden en technieken 17

4.2 Bodemopbouw 17

4.3 Archeologie 18

5. Resultaten en conclusie 21

Literatuur 22

1. Inleiding

1.1 Onderzoekskader

In het plan- en onderzoeksgebied Weeshuisstraat 6 te Dordrecht zal een trafostation worden gesloopt, waarna nieuwbouw zal plaatsvinden. Hierbij zal ook ongeroerde grond vergraven worden en kunnen mogelijke archeologische waarden worden verstoord. Op de archeologische verwachtingskaart van de gemeente Dordrecht geldt voor de locatie een zeer hoge verwachting op aanwezigheid van archeologische waarden uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd. Dit is gebaseerd op de ligging in de oude stadskern.
In opdracht van Joulz-Eneco uit Rotteram is door de Afdeling Ruimtelijke Realisatie/Archeologie van de gemeente Dordrecht een archeologische begeleiding uitgevoerd.

Voor de uitvoering van het veldwerk zijn enkele onderzoeksvragen in het Plan van Aanpak in de offerte[1] opgesteld en geaccordeerd door de bevoegde overheid, de gemeente Dordrecht. Het (hoofd)doel van het onderzoek was het documenteren van de archeologische waarden die door de bodemingrepen zouden worden verstoord.

Dit document betreft de rapportage van het bureauonderzoek en het veldwerk. Aan de hand van een bureauonderzoek is een archeologische verwachting opgesteld. Deze is in het veld getoetst door middel van een archeologische begeleiding.

De gegevens van het plangebied, de aanleiding voor het onderzoek, de resultaten van het bureauonderzoek en een archeologische verwachting zijn weergegeven in hoofdstuk 2. De doel- en vraagstellingen staan vermeld in hoofdstuk 3 en in hoofdstuk 4 zijn de onderzoekmethoden en de resultaten van het veldwerk beschreven. Ten slotte zijn in hoofdstuk 5 de conclusies en aanbevelingen verwoord.

1 Dorst, 25-08-2011.

1.2 Administratieve gegevens

Type Onderzoek	Bureauonderzoek en een archeologische begeleiding
Gemeentelijke projectcode	1112
ARCHIS Onderzoeksmelding	48266
ARCHIS Vondstmelding	419749
Archeologische periode	Nieuwe Tijd
Datum Veldonderzoek	10 mei 2012
Plaats / Wijk	Dordrecht/Binnenstad
Toponiem / Straat	Weeshuisstraat 6
Gemeente	Dordrecht
Provincie	Zuid-Holland
Kaartblad	38C
RD-(centrum)coördinaat	105.552 / 425.639
Kadastrale gegevens	Perceelnr. 2928
Opdrachtgever	Joulz-Eneco Postbus 2718 3000 CS Rotterdam
Uitvoerder(s)	Gemeente Dordrecht, Sector Stadsontwikkeling / Afdeling Ruimtelijke Realisatie/Archeologie
Autorisatie rapport	mevr. J. Hoevenberg (senior archeoloog)
Bevoegde overheid	Gemeente Dordrecht
Digitale archivering	Archief Ruimtelijke Realisatie/Archeologie (www.dordrecht.nl/archeologie)/e-depot Nederlandse Archeologie (http://www.dans.knaw.nl)
Analoge deponering	Archief Ruimtelijke Realisatie en het Stadsdepot/ Erfgoedcentrum DiEP

1.3 Plan- en onderzoeksgebied en huidig grondgebruik

Het plan- en onderzoeksgebied betreft het perceel Weeshuisstraat 6 te Dordrecht. Het is gelegen in de oude, middeleeuwse stadskern, direct ten zuiden van één van de oudste bewoningsassen van de stad, namelijk de Voorstraat (afb. 1 en 2).
Op de locatie was, achter het pand aan de Voorstraat, een trafostation aanwezig. Aan de westzijde loopt de Weeshuisstraat en -plein, die een verbinding vormt tussen de Voorstraat en de Doelstraat. Het perceel meet circa 7 x 4 m. Het onderzoeksgebied betreft het gehele plangebied.

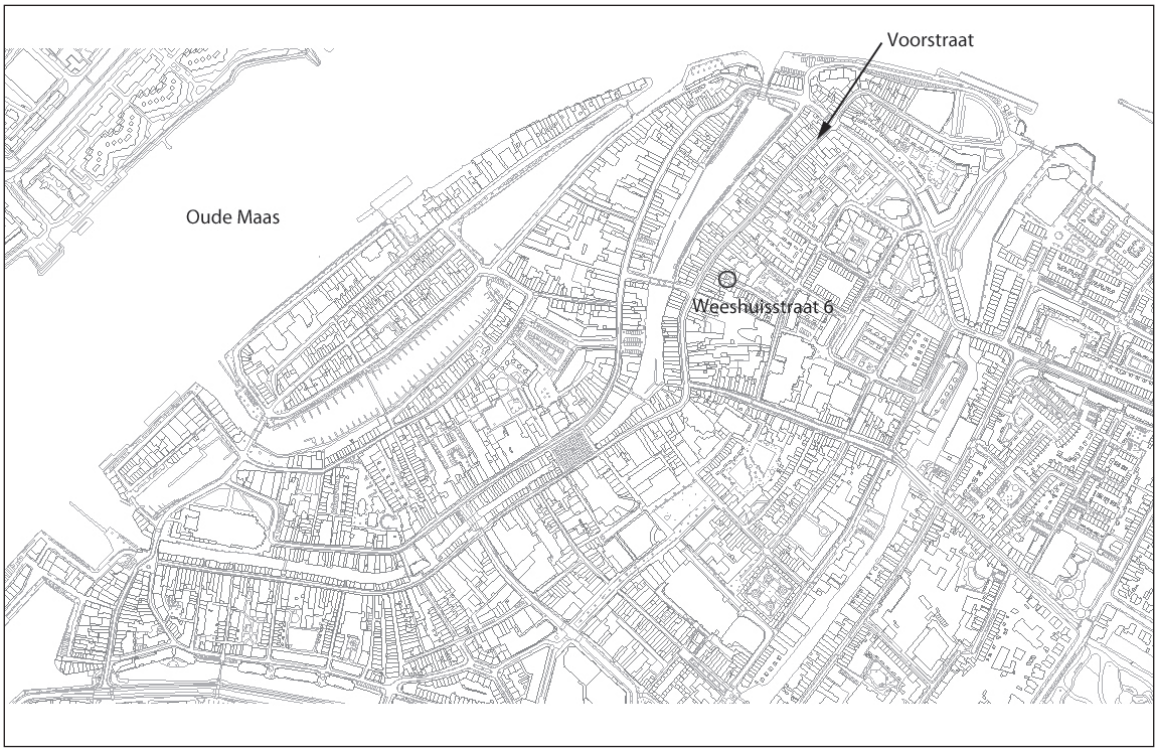

Afb. 1. De ligging van het onderzoeksgebied Weeshuisstraat 6 in Dordrecht (in cirkel).

1.4 Geplande werkzaamheden

Het bestaande trafostation is gesloopt en aansluitend is een nieuwe gebouwd. Deze is iets groter dan het oude trafostation en heeft een ondiepe kelder gekregen. De bodem ter plaatse is gesaneerd en hiervoor afgegraven tot circa 1 m onder maaiveld. Voorafgaande aan de bouw van het nieuwe trafostation zijn tot grotere diepte enkele funderingspalen aangebracht.

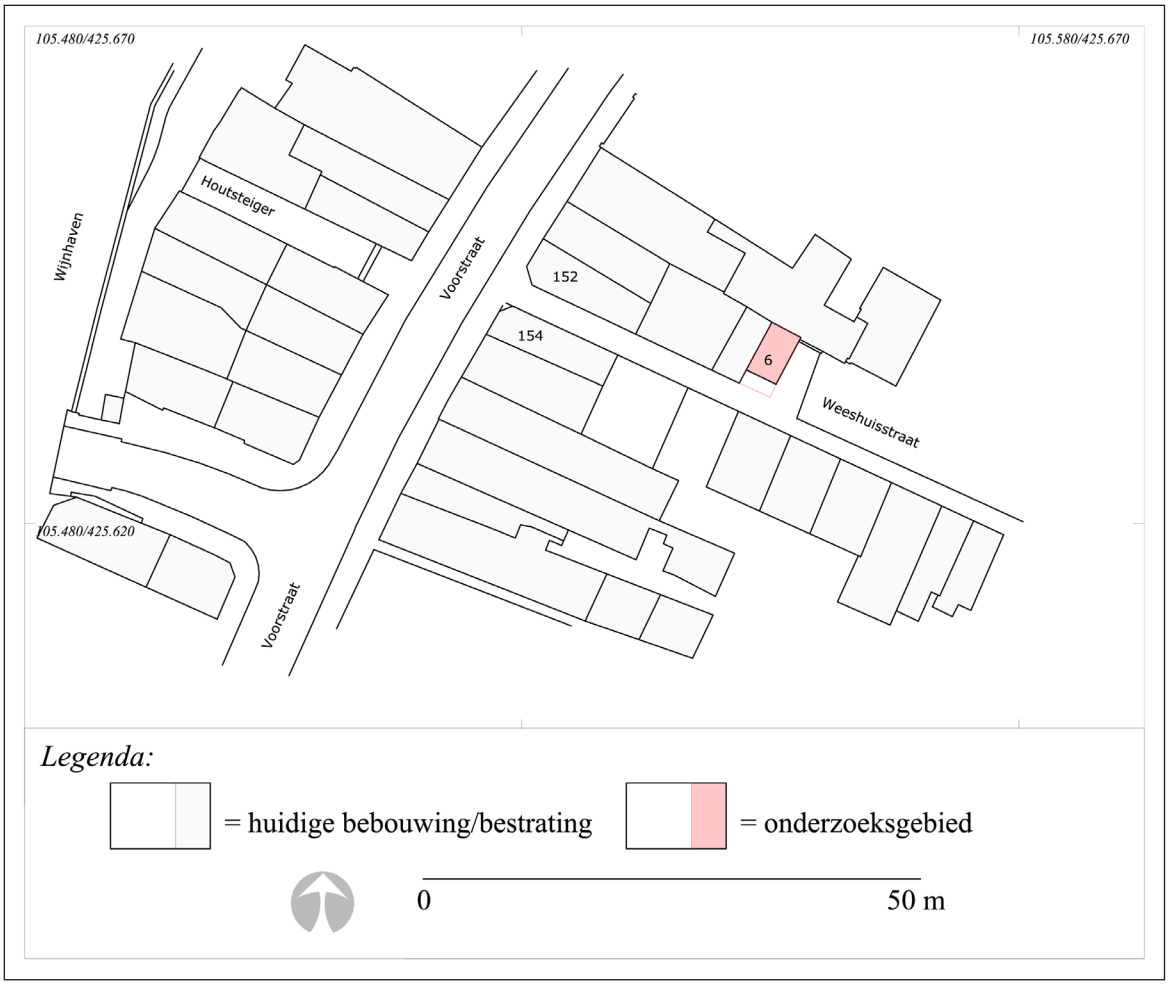

Afb. 2. Onderzoekslocatie Weeshuisstraat 6 in detail.

2. Resultaten vooronderzoek

Lithostratigrafie en landschapsontwikkeling op basis van bekende archeologische en historische gegevens.

Op basis van de archeologische verwachtingskaart van de gemeente Dordrecht (2009, Kaartbijlage 3) en (boor)onderzoeken die in de directe omgeving van het plangebied zijn uitgevoerd, is de globale bodemopbouw als volgt:

Geogenetische geschiedenis en bodemopbouw
Het diepst gelegen bodempakket zal vermoedelijk bestaan uit stroomgordelafzettingen van een watergang tussen de Merwede en de Dubbel. Dit was waarschijnlijk de historische watergang Thure of Thuredrith waaraan Dordrecht is ontstaan. De oudere fase van de rivier stroomde vermoedelijk ook ooit ter hoogte van het onderzoeksgebied. De laatste, natuurlijke beddingfase kwam waarschijnlijk ten einde toen men de riviermonding in de Middeleeuwen rond de 10e of 11e eeuw als haven in gebruik nam. Vermoedelijk is de huidige Wijnhaven het gekanaliseerde restant van de Thuredrith.[2] Stroomgordelafzettingen van de rivier zijn waarschijnlijk ook aangetroffen tijdens het onderzoek aan de Voorstraat 244. Deze waren aanwezig rond 4,8 m – mv.

Het historische Dordrecht is waarschijnlijk aan het einde van de 10e of gedurende de 11e eeuw ontstaan op de oeverwallen van de Thure(drith).

De oeverwallen aan weerszijden van de rivier waren een favoriete nederzettingslocatie omdat ze hoger gelegen waren en de rivieren ideaal waren voor het transport van landbouwproducten en andere handelsgoederen. Zo ontstonden op beide oevers de (vermoedelijk) oudste bewoningslinten Voorstraat en Wijnstraat. Gedurende de Middeleeuwen werden de oeverwallen continu opgehoogd en uitgebreid met grond en stadsafval. Binnen het te vergraven bodemtraject van circa 1 m – mv zijn waarschijnlijk alleen antropogene ophogingpakketten aanwezig. Dit zou opgemaakt kunnen worden uit onderzoeken aan de Doelstraat 31 en aan de Voorstraat 244.[3] Ter hoogte van de Doelstraat 31, dat ten zuidwesten van het onderzoeksgebied ligt, bestaat de eerste meter van de bodem uit ophogingen die dateren uit de periode 1600-1800. Aan de Voorstraat zijn de oudere (middeleeuwse) ophogingspakketten (en leefniveaus) ondieper aanwezig. Deze kunnen aan de Voorstraat al direct onder het huidige maaiveld aanwezig zijn.
De dikte van het pakket antropogene ophogingen zal op de locatie van het onderzoeksgebied vermoedelijk dikker zijn dan 200 cm. De jongste ophogingen, binnen 1 m – mv, kunnen dateren uit de periode Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd, vermoedelijk tussen 1500 – 1800.

2 Herwaarden, *et al* 1996, De Boer 2008.
3 Dorst 2008 (Archis waarnemingsnr. 424.988, gem. projectcode 0503), Dorst 2011 (Archis onderzoekmeldingsnr. 29.541, gem. projectcode 0816).

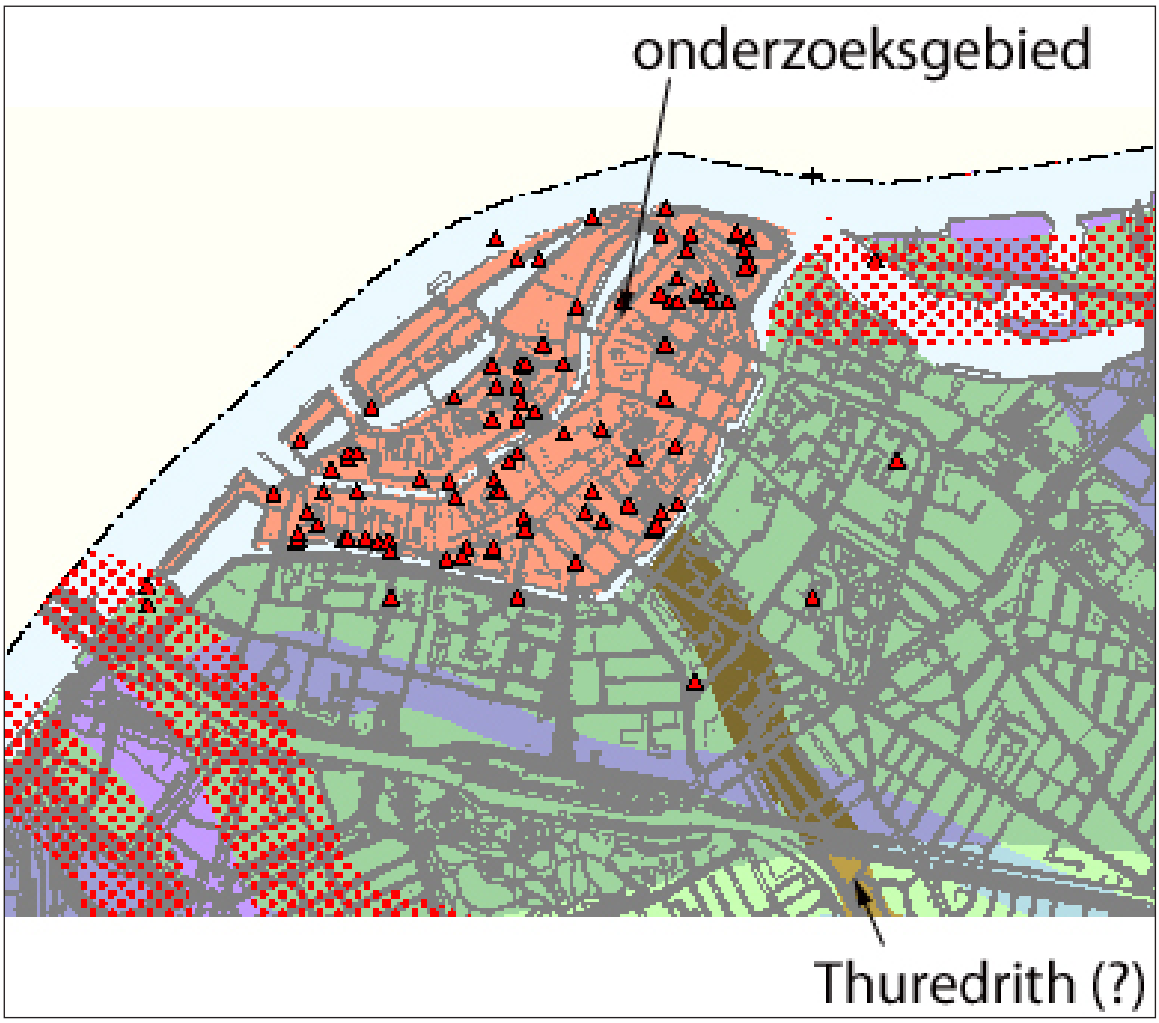

Afb. 3. Het onderzoeksgebied op een uitsnede van de archeologische verwachtingskaart van de gemeente Dordrecht. In roze met rood gestippelde zone zijn de geul en oeverwallen van de middeleeuwse Dubbel (zuid) en Merwede (noord) te zien. De groene zone is het (middeleeuwse) komgebied van de Dubbel. In bruin is de vermoedelijke middeleeuwse waterweg tussen de Dubbel en de Merwede aangegeven. Dit is mogelijk de historische Thure(drith), waarvan de huidige Wijnhaven de laatste fase is. De rode driehoeken zijn bekende vindplaatsen.

Samengevat zal de bodemopbouw in de onderzoeksgebied, van onder naar boven, bestaan uit:

Stroomgordelafzettingen van de vermoedelijke rivier Thure(drith), waarschijnlijk dieper dan 4 m – mv aanwezig.
Antropogene ophogingen waarvan het ondiepst gelegen traject vermoedelijk te dateren is tussen 1500 – 1800.

Bekende historische en archeologische gegevens
Direct langs de Voorstraat zijn vermoedelijk de oudste (middeleeuwse) bewoningssporen van Dordrecht aanwezig. Tot de 12e / 13e eeuw zal de bewoning voornamelijk direct langs aan deze straat zijn gelegen. Naarmate de oeverwal in zuidelijke richting werd uitgebreid door middel van ophogingen, raakten ook deze locaties in de stad bebouwd.
Vanaf de Voorstraat liep een steeg richting de Doelstraat die in eerste instantie de Willem Oskenssteeg genoemd werd. Dit is waarschijnlijk vernoemd naar de eigenaar van het terrein of het huis aan de Voorstraat, heer Willem Ossekyn en wordt al vermeldt sinds 1386.[4]

4 Van Baarsel 1992, 126: 1386 (Stadsarchief, OSA 4, fol. 33.).

De bebouwing aan deze zijstraten van de Voorstraat nam vooral toe nadat graaf Floris V in 1276 voorrechten verleende aan lakenkopers en wollewevers die zich in Dordrecht wilden vestigen.[5] De wijk, met name verwijzend naar de bewoners aan de Voorstraat, werd ook wel Kannekopersbuurt genoemd en wijst op de keramiekhandelaren die daar gevestigd waren.[6] Dit waren de importeurs van de steengoedproducten uit het Duitse Rijnland.

Direct ten noordoosten van het onderzoeksgebied lagen de gebouwen van het Mariënbornklooster dat in 1303 gesticht is. Tot dit klooster behoorden onder andere een brouwerij en bakkerij die aan de Weeshuisstraat lagen.[7] Sinds 1575 was hierin een weeshuis gevestigd (afb. 4). Gedurende de 17e eeuw werd de steeg vernoemd naar dit weeshuis en werd sindsdien Weeshuisstraat genoemd.[8]

Afb. 4. Het onderzoeksgebied op een uitsnede van een kaart van Van Deventer, waarop de situatie rond 1550 is weergegeven (rode cirkel). Op het perceel direct ten noorden lag het gebouwencomplex van het Mariënbornklooster.

Op basis van beschikbare kaarten is er vanaf de 17e eeuw zeker bebouwing aanwezig langs de Weeshuisstraat (afb. 5). De aard van deze bebouwing is niet duidelijk.

5 Lips 1974, 246.
6 Lips 1974, 241, 249.
7 Lips 1974, 255.
8 Van Baarsel 1992, 126: 1614 (Stadsarchief, Doop, Trouw- en Begraafboeken van Dordrecht 17).

Afb. 5. Het onderzoeksgebied bij benadering weergegeven op een uitsnede van een kaart van Janssonius uit 1640-1647 (groene cirkel). Langs de Weeshuisstraat is bebouwing aangegeven. (noord is onder).

De locatie blijft bebouwd tot ten minste de 19e eeuw. Op de kadastrale kaart uit 1811-1832 is op de onderzoekslocatie nog bebouwing aangegeven. Op een kaart uit 1858, die is gemaakt ter gelegenheid van een verbouwing van het weeshuis, is de bebouwingssituatie gedetailleerd te zien (afb. 6). Op de locatie van het onderzoeksgebied zijn muren te zien van bebouwing die vermoedelijk in eerste instantie deel uitmaakte van de twee (woon)panden aan de Voorstraat 152 en 150 (afb. 6). Op een gegeven moment is deze bebouwing bij het weeshuiscomplex getrokken.

Afb. 6. Het onderzoeksgebied geprojecteerd op een verbouwingsplan van de gemeentearchitect G.N. Itz uit 1858 (zwarte ovaal). De weeshuisstraat is hier nog Heer Willem Oskens Steeg genoemd (Erfgoedcentrum DiEP, inventarisnr. 551_20115).

In 1867 is het klooster/weeshuis gesloopt waarbij de muren tot 30 cm onder het straatniveau zijn afgebroken. Vervolgens werd in 1874 een gemeenteschool gebouwd. De noordzijde van de Weeshuisstraat bleef onbebouwd waardoor de smalle steeg die het oorspronkelijk was, grotendeels werd verbreed. Rond 1960 is op de onderzoekslocatie het trafostation gebouwd dat tijdens dit onderzoek is gesloopt en vervangen (afb. 7).

Afb. 7. Een foto uit 1973 van het trafostation (middenrechts), gezien in de Weeshuisstraat vanaf de Doelstraat in de richting van de Voorstraat (Erfgoedcentrum DiEP, inventarisnr. 552_306906).

Op grond van bovenstaande informatie kan de volgende archeologische verwachting voor het plangebied worden opgemaakt:

In het onderzoeksgebied kunnen bewoningssporen uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd aanwezig zijn. Deze zullen aanwezig zijn in/op antropogene ophogingen die kunnen dateren uit de periode 1500-1800. Er kunnen zowel bebouwingsresten aanwezig zijn, als achtererfsporen (afval- en beerputten) van huizen aan de Voorstraat. Er kunnen bebouwingsresten aanwezig zijn die deel uit maakten van het middeleeuwse kloostercomplex Mariënborn en het latere, 16e – 19e -eeuwse weeshuis.
Verwacht wordt dat er op de onderzoekslocatie sprake is van een relatief dik pakket antropogene ophogingen. Dieper gelegen kunnen stroomgordelafzettingen aanwezig zijn van de watergang die in de middeleeuwen Thure(drith) genoemd werd.
De mate van verstoring van eventuele bebouwingsresten door latere sloop- en bouwwerkzaamheden is onbekend.

Aanwezige archeologische resten kunnen door de voorgenomen sloop- en ontgravingswerkzaamheden worden verstoord. Door de gemeente Dordrecht is bepaald dat de archeologische verwachting getoetst dient te worden. Gelet op de omvang van het onderzoeksgebied en de geringe verstoringsdiepte, is gekozen voor een archeologische begeleiding. Hierbij zullen eventueel aanwezige archeologische resten worden gedocumenteerd voordat ze vergraven of verwijderd worden.

3. Doel en vraagstellingen

Het hoofddoel van het veldwerk is het documenteren van de door graafwerkzaamheden bedreigde archeologische waarden. Aanwezige bewoningssporen zijn tijdens het veldwerk gedocumenteerd.

Voor het veldwerk zijn de volgende vraagstellingen geformuleerd:[9]

1. Wat is de aard en datering van de aanwezige bewoningsresten? En kunnen deze worden toegeschreven aan het Mariënbornklooster/weeshuis? Is er op basis van het vondstmateriaal iets te zeggen over de status en ambachten van de bewoners in dit deel van de stad? Komen de veldgegevens overeen met historische informatie op kaarten en geschreven bronnen?

2. Hoe is de lithostratigrafische bodemopbouw? Zijn er aanwijzingen voor de aanwezigheid van een stroomgordel die geassocieerd kan worden met het historische riviertje Thuredrith? Vermoedelijk is de huidige Voorstraatshaven (deels) de gekanaliseerde voorzetting van deze natuurlijke waterloop. De oudere loop hiervan lag mogelijk ten oosten hiervan en kan ook in het onderzoeksgebied aanwezig zijn geweest.

9 In plan van aanpak in de offerte (Bijlage 1), d.d. 25 augustus, geaccordeerd door de bevoegde overheid.

4. Veldonderzoek

4.1 Methoden en technieken

Het archeologisch onderzoek is op 10 mei 2012 uitgevoerd door middel van een archeologische begeleiding conform opgraven. De werkzaamheden zijn verricht door dhr. M.C. Dorst (gemeente Dordrecht). Het onderzoek is uitgevoerd volgens de richtlijnen zoals omschreven in de KNA 3.2 en de door het bevoegd gezag geaccordeerde PvA. De bevoegde overheid is de gemeente Dordrecht. Om het dieper gelegen bodemprofiel te documenteren is één gutsboring (Ø 3 cm) gezet tot een diepte van 7 m – mv (afb. 8 en 9). Het graafwerk is verricht door De Kuiper Noordeloos B.V. uit Giessenburg.

4.2 Bodemopbouw

Allereerst zal de bodemopbouw worden besproken, gevolgd door de archeologische aspecten.

Een geïnterpreteerd, lithostratigrafisch profiel is afgebeeld in afbeelding 8. De aangetroffen bodemafzettingen zijn, van beneden naar boven, in te delen in de volgende vijf lithostratigrafische eenheden. Van de drie diepst gelegen pakketten is de geogenetische context niet met zekerheid vastgesteld. Het is op basis van één boring niet duidelijk te zeggen of er sprake is van een natuurlijke of antropogene oorsprong van deze afzettingen. Voorlopig zijn ze als natuurlijke afzettingen geïnterpreteerd.[10]

Klastisch of antropogeen pakket?
Het diepst aangeboorde pakket bestaat uit licht-grijsbruine, licht zandige klei. Van dit pakket is alleen de top aangeboord, de dikte is niet bepaald (afb. 8). De top ligt op 3,5 m – NAP (6,5 m – mv). De afzetting is niet gelaagd, heeft een rommelig karakter en er was een stukje mogelijk bewerkt hout in aanwezig. Het is voorlopig geïnterpreteerd als een (oudere) stroomgordelafzetting van de watergang die in de middeleeuwen Thure(drith) genoemd werd. Het kan echter ook behoren tot het pakket antropogene ophogingen.

Organisch of antropogeen pakket?
Op het bovengenoemde pakket is een laag rood-bruin, kleiig veen aanwezig, waarvan de top op 3,4 m – NAP (6,4 m – NAP) ligt. De laag heeft een dikte van 10 cm is wordt gekenmerkt door een abrupte grens met de boven- en onderliggende afzettingen. Dit kan wijzen op een antropogene oorsprong (ophoging) of een ex-situ context van het veen; een veenschots in een stroomgordelafzetting. Aan de Voorstraat 244 is op vrijwel dezelfde diepte (3,5 m – NAP) een vergelijkbare veenlaag aanwezig.[11]

Klastisch of antropogeen pakket?
Hierop is een laag bruin-grijze, licht tot matig zandige klei aanwezig. Het pakket is gelaagd en in sommige lagen zijn veen- en houtresten (en mogelijk mest) aanwezig.
De top ligt op 1,6 m – NAP (4,6 m – mv) en de afzetting heeft een dikte van 180 cm.
Het is niet duidelijk wanneer het pakket is afgezet en wat de geogenetische context is. Voorlopig wordt het geïnterpreteerd als een pakket (pre-middeleeuwse) restgeul-/oeverwalafzettingen van de watergang die in de middeleeuwen Thure(drith) genoemd werd. Het kan echter ook behoren tot het pakket antropogene ophogingen.
Antropogeen pakket 1
Dit is een laag zwarte, licht zandige klei met hout, mest en fragmenten mosselschelp (Mytilus edulis). Hierop is een laag (liggend) hout met een dikte van 10 cm aanwezig. Het pakket heeft een dikte van 110 cm en de top ligt op 0,7 m – NAP (3,7 m – mv). Het pakket kan een vulling van een ingraving of een antropogeen ophogingspakket zijn. Vermoedelijk kan het gedateerd worden in de oudste fase van de Middeleeuwen; mogelijk tot circa 1300.

10 Mede op basis van een vergelijkbaar bodemprofiel dat is aangetroffen bij de opgraving aan de Voorstraat 244. Dorst 2011.
11 Dorst 2011, 21.

Antropogeen pakket 2
Het pakket bestaat uit verschillende lagen met sterk variërende kenmerken. Het diepst gelegen traject bestaat uit lichtgrijze klei met daartussen verschillende zandlagen. In een ophogingpakket kan dit geïnterpreteerd worden als een aantal (inpandige) vloerniveaus die regelmatig zijn voorzien van een ophogingslaag. Hierop is laag zwarte, sterk zandige klei met veel houtskool aanwezig. Mogelijk is hier sprake van een brandlaag. Deze wordt afgedekt door een laag lichtgrijze klei waarin onder andere een fragment steengoed aanwezig was. Hierop is een ophogingslaag met houtskool en bouwpuin aanwezig. Antropogeen pakket 2 betreft een ophogingspakket dat gedateerd kan worden in de Middeleeuwen (mogelijk ná circa 1300) en de Nieuwe Tijd, tot circa de 19e eeuw. Op basis van de aard van de afzettingen is er mogelijk sprake van verschillende (inpandige) vloerniveaus en een brandlaag. Het bovenste traject, met een dikte van 90 cm, bestaat uit geel zand met bouwpuin dat gerelateerd kan worden aan de bouw van het trafostation rond 1960. Antropogeen pakket 2 heeft een dikte van 370 cm.

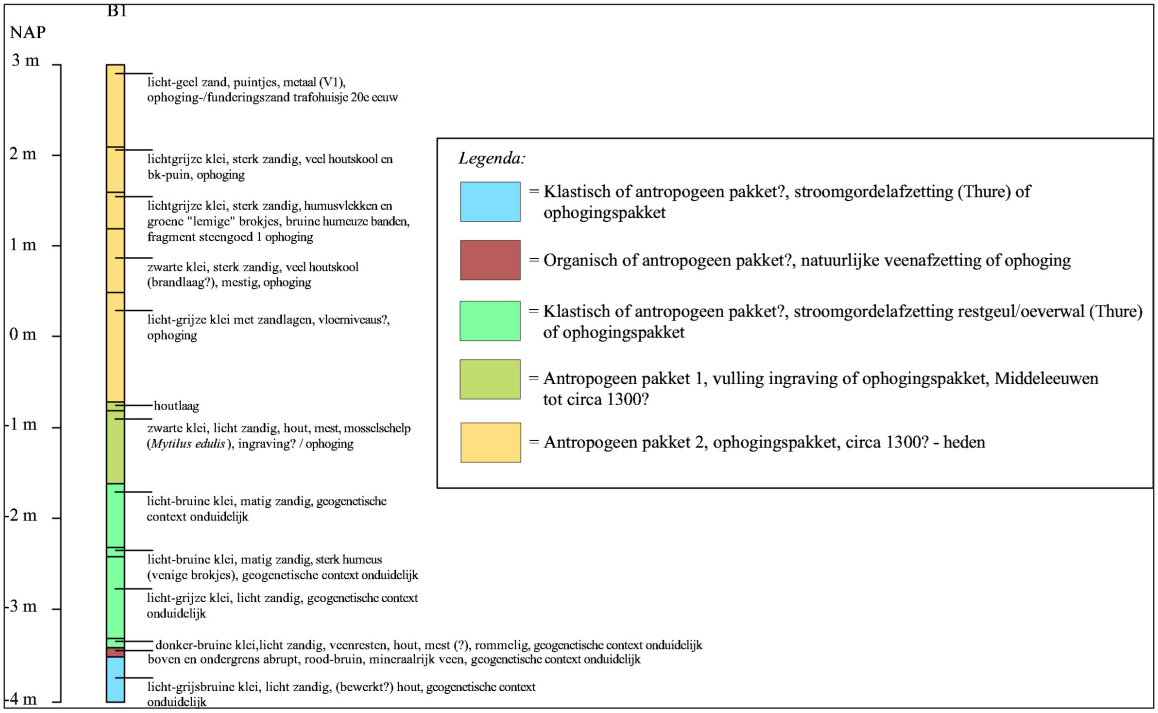

Afb. 8. Een geo-archeologische interpretatie van de bodemopbouw in het onderzoeksgebied Weeshuisstraat 6. Voor de ligging van de boring, zie afb. 10.

4.3 Archeologie

Sporen
Tijdens de begeleiding is vastgesteld dat het bovenste niveau van de bodem, tot 0,9 m – mv, bestaat uit zand dat is aangebracht tijdens de bouw van het trafostation rond 1960.
In het ophogingspakket dat hieronder aanwezig is, is een gootje (S1) aangetroffen. Daarnaast waren er aan de randen van de werkput twee muurfunderingen (S2 en 3) aanwezig. Deze waren aanwezig vanaf circa 30 cm – mv.[12]
De goot (S1) bestaat uit gele ijsselsteen en heeft een bodem van loodgeglazuurde tegels en is afgedekt met ongeglazuurde, roodbakkende tegels.[13] De goot heeft een diepte van 34 cm en de vulling bestaat uit lichtgrijze klei (afb. 9). Hierin zijn geen vondsten aangetroffen. Het kan gedateerd worden in de Nieuwe Tijd, vermoedelijk uit de 18e of 19e eeuw, en zal behoord hebben tot het weeshuis.

12 Bovenkanten vanaf circa 2,7 m + NAP. De onderzijdes van de muren zijn niet bepaald.
13 Baksteenformaat 20x10x4 cm, tegelformaat 32x32 cm.

Afb. 9. Een foto van een deel van de goot S1, de dektegels zijn hier verwijderd.

Muur S2 was grotendeels aanwezig onder de huidige (recente) bebouwing die deel uitmaakt van de panden aan de Voorstraat 152/150. De (funderings)muur bestaat uit gele en rode breukstenen met een breedte van 10 cm en een dikte van 5 cm. Dit betreft de achtergevel(s) van de twee panden aan de Voorstraat 152 en 150 en dateren mogelijk uit de 16e – 17e eeuw.
De muur S3 bestaat uit gele ijsselstenen en was vermoedelijk de laatste uitbreiding van het pand aan de Voorstraat 150, maar kan ook een perceelsscheidingsmuur zijn geweest.
Ook deze muur is aangegeven op de verbouwingskaart van het weeshuis uit 1858 (afb.6). Het kan gedateerd worden in de periode ná de 17e eeuw.

Afb. 10. De resultaten van het veldonderzoek en de locatie van boring 1.

Vondsten
In het bovenste grondpakket zijn twee vondsten aangetroffen.[14]
Dit waren een geëmailleerde emmer met het opschrift "aardappelen" en een geëmailleerd reclamebord van het bedrijf B.K. (Berk Kampen). Dit bedrijf werd in 1851 door Hendrik Berk in Kampen opgericht. Het bedrijf werd vanaf 1885 met name bekend door zijn geëmailleerde producten.[15] Deze zijn waarschijnlijk tijdens de aanleg van het trafostation, rond 1960, in de grond terecht gekomen.

Afb. 11. Links: het reclamebord en rechts een aardappelemmer, beide uit het bovenste grondpakket.

14 Vondstnummer 1, alleen het reclamebord is meegenomen.
15 http://nl.wikipedia.org/wiki/Berk_Kampen en www.bk.nl/historie

5. Resultaten en conclusie

Op 10 mei 2012 is een archeologische begeleiding uitgevoerd in het plangebied Weeshuisstraat 6 te Dordrecht. Voorafgaande is een bureauonderzoek uitgevoerd. Ten aanzien van de geformuleerde vraagstellingen kan het volgende worden geconcludeerd:

1. Wat is de aard en datering van de aanwezige bewoningsresten? En kunnen deze worden toegeschreven aan het Mariënbornklooster/weeshuis? Is er op basis van het vondstmateriaal iets te zeggen over de status en ambachten van de bewoners in dit deel van de stad? Komen de veldgegevens overeen met historische informatie op kaarten en geschreven bronnen?

Er zijn muurresten aangetroffen die waarschijnlijk dateren uit de 16e en 17e eeuw. Het gaat om resten van bebouwing die waarschijnlijk in eerste instantie deel hebben uitgemaakt van de woonpanden aan de Voorstraat 152/150. Deze bebouwing is in de periode na de 17e eeuw bij het weeshuis getrokken. Beide muren zijn aangegeven op de kadastrale kaart uit 1832 en een verbouwingsplan uit 1858. In vergelijking hiermee blijkt dat alleen de zwaardere muren aan de rand van het plangebied nog aanwezig zijn. De lichtere tussenmuur die hierop is aangegeven, is bij de aanleg van het trafostation rond 1960 opgeruimd. Ook is een afvoergoot gevonden die inpanding aanwezig is geweest in bebouwing die deel uitmaakte van het weeshuis. De goot kan gedateerd worden in de 18e – 19e eeuw. Er zijn geen vondsten aangetroffen waarop uitspraken gedaan kunnen worden over de status en ambachten van de bewoners in dit deel van de stad.

2. Hoe is de lithostratigrafische bodemopbouw? Zijn er aanwijzingen voor de aanwezigheid van een stroomgordel die geassocieerd kan worden met het historische riviertje Thuredrith? Vermoedelijk is de huidige Voorstraatshaven (deels) de gekanaliseerde voorzetting van deze natuurlijke waterloop. De oudere loop hiervan lag mogelijk ten oosten hiervan en kan ook in het onderzoeksgebied aanwezig zijn geweest.

Van de diepst gelegen afzettingen is niet met zekerheid te zeggen of dit natuurlijke of antropogene afzettingen zijn. Vooralsnog worden deze afzettingen geïnterpreteerd als stroomgordelafzettingen van de watergang die in de middeleeuwen Thure(drith) genoemd werd. Vanaf een diepte van 0,7 m – NAP (3,7 m – mv) is met zekerheid sprake van een antropogene afzetting. Het betreft mogelijk een vulling van een ingraving of een antropogeen ophogingspakket en kan gedateerd worden in de oudste fase van de Middeleeuwen; mogelijk tot circa 1300. Het pakket heeft een dikte van 110 cm.
Hierop is een dik, gevarieerd antropogeen ophogingspakket aanwezig dat gedateerd kan worden in de periode vanaf, vermoedelijk circa 1300, tot heden. Het heeft een dikte van 370 cm. De dieper gelegen niveaus betreffen mogelijk (deels) inpandige vloerniveaus en een brandlaag. Het bovenste niveau, met een dikte van 90 cm, is een zandpakket dat gerelateerd kan worden aan de bouw van het trafostation rond 1960.

Tot een diepte van 1 m – mv zijn tijdens de saneringsontgraving alle aanwezige bewoningssporen gedocumenteerd. Voor vragen over de conclusies en aanbevelingen in dit rapport kan contact worden opgenomen met dhr. M.C. Dorst, senior archeoloog, afdeling Ruimtelijke Realisatie van de gemeente Dordrecht, tel. (078) 770 4904.

Literatuur

Baarsel, M. van, 1992: *Van Aardappelmarkt tot Zwijndrechts veerhoofd: de straatnamen van de historische binnenstad van Dordrecht*. Hilversum.

Beeldbank Stadsarchief gemeente Dordrecht http://sa-dordrecht.cust.iaf.nl/

Boer de, G. H. 2008: De Thure ontdekt!, Een geologisch onderzoek naar de oorsprong van de Wijnhaven te Dordrecht, In: *Raap-notitie 2646*, Weesp.

Dorst, M.C. 2011: Graven naar de Graaf. Een archeologisch onderzoek naar het laatmiddeleeuwse, grafelijke leen Leeuwenburg/Mijnsheerenherberg aan de Voorstraat 244 in Dordrecht. In: *Dordrecht Ondergronds 5*. Gemeente Dordrecht, Afdeling Ruimtelijke Realisatie/Archeologie.

Dorst, M.C. 2008: Dordrecht, Doelstraat 31. Een bureauonderzoek en een archeologische begeleiding van graafwerkzaamheden. In: *Dordrecht Ondergronds Briefrapport 5*. Gemeente Dordrecht, Afdeling Ruimtelijke Realisatie/Archeologie.

Herwaarden, J., de Boer, D., van Kan, F. en G. Verhoeven, 1996: *Geschiedenis van Dordrecht tot 1572*. Gemeentearchief Dordrecht.

Lips, C.J.P., 1974: *Wandelingen door Oud-Dordrecht*. Deel 1. Europese Bibliotheek, Zaltbommel.